

Instytut Pamięci Narodowej - Poznań

<https://poznan.ipn.gov.pl/pl7/archiwa/archiwalia/165122,Archiwum-Pelne-Pamieci-Kidugala-polscy-wygnancy-w-Afryce.html>
25.04.2024, 09:06

Archiwum Pełne Pamięci: Kidugala - polscy wygnańcy w Afryce

17 września 1939 r. Związek Sowiecki zajął wschodnią część Rzeczypospolitej. Tysiące polskich obywateli zostało deportowanych w głąb ZSRS. Atak Niemiec na Sowietów w 1941 r. i podpisanie układu Sikorski-Majski w lipcu tego roku, spowodowało, że Sowieci zgodzili się na utworzenie polskiej armii w ZSRS. Do punktów formowania się oddziałów wojskowych przybywała z miejsc zesłania polska ludność cywilna. Była to szansa na opuszczenie Związku Sowieckiego razem z żołnierzami. W 1942 r. armia polska gen. Władysława Andersa, a z nią tysiące polskich cywili, zostali ewakuowani do Iranu. Schronienie znalazło tutaj ponad 110 tysięcy Polaków. Ze względu na toczącą się w Afryce Północnej wojnę z Niemcami i zagrożenie Bliskiego Wschodu, Brytyjczycy zaproponowali ewakuację polskiej ludności cywilnej do osiedli dla uchodźców rozlokowanych w Afryce, Indiach, Meksyku i Nowej Zelandii.

Najwięcej polskich obywateli zostało ewakuowanych do Afryki. W lipcu 1942 r. Brytyjczycy zezwolili na osiedlenie się Polaków w Tanganice, Kenii, Ugandzie i Malawi. Uchodźcy mieli też wyjechać do Rodezji Południowej i Związku Południowej Afryki. Polski rząd na uchodźstwie zorganizował w tych krajach konsulaty. Pierwsi Polacy dotarli do Tanganiki w sierpniu 1942 r. Było to 1400 osób. Kolejne grupy uchodźców przyjechały do Mombasy w Kenii. Pod koniec 1944 r. w Afryce Wschodniej przebywało już ponad 13 tysięcy Polaków, w tym ponad 6,5 tysiąca w Tanganice. Utworzono dla nich sześć stałych osiedli: cztery w Tanganice (m.in. w Kidugali) i dwa w Ugandzie. Istniało też kilka obozów przejściowych dla Polaków.

W Kidugali nazywanej „afrykańską Rabką” zamieszkało 798 Polaków. Osiedle znajdowało się przy granicy z Malawi, niedaleko dawnej poniemieckiej misji protestanckiej. W Kidugali domy były z gliny, dwurodzinne. Większość osób pracowała w ogrodzie zasilanym wodą z pobliskiej rzeki. W osadzie znajdowała się szwalnia, kuchnia, sklep, szkoła i kościół. Wokół rozpościerał się busz, w którym żyły m.in. lwy i słonie. Od grudnia do marca trwała pora deszczowa, potem przychodziły upały.

Tak jak we wszystkich osiedlach dla uchodźców, na czele administracji stał brytyjski komendant. Pomagał mu polski kierownik osiedla. Cała osada była dobrze zorganizowana: podzielona na sekcje i grupy na czele z kierownikami wydziałów: szkolnictwa, duszpasterstwa, kultury, zdrowia. Były też rady mieszkańców zajmujące się m.in. działalnością sportową i kulturalną. Młodzież i dzieci uczęszczali do przedszkoli i szkół. Istniało harcerstwo i polska prasa. Osiedla takie jak Kidugala były namiastką prawdziwej Polski.

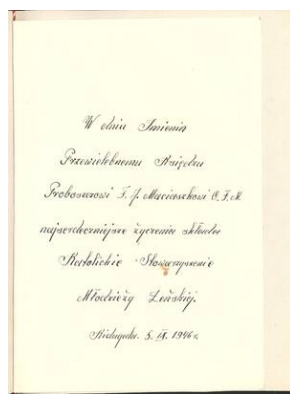
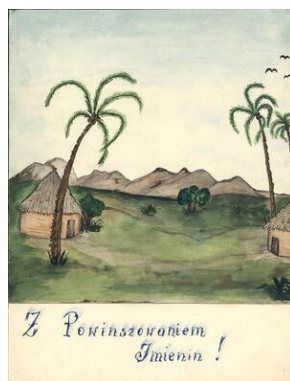
Koniec wojny i cofnięcie przez Brytyjczyków oficjalnego uznania dla polskiego rządu na uchodźstwie w lipcu 1945 r., doprowadziły do decyzji o likwidacji polskich osiedli w Afryce. W 1946 i 1947 r. do Anglii wyjechało 9,5 tysiąca Polaków. Reszta wyemigrowała do USA, Argentyny, Kanady, Francji i Australii. Ostatnie polskie osiedle w Afryce zlikwidowano w 1952 r. W Tanganice pozostało jednak kilkuset Polaków. Ostatni z nich zmarł w 2015 r.

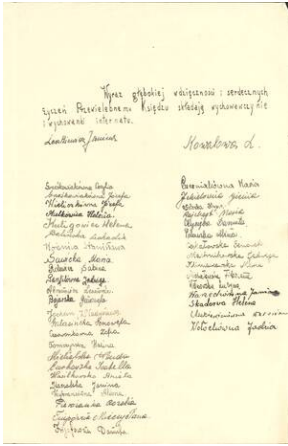
W Oddziałowym Archiwum IPN w Poznaniu znajdują się karty z życzeniami imieninowymi dla księży prowadzących polski kościół w Kidugali. Karty zostały wykonane przez dzieci i młodzież szkolną.

Wszystkie fotografie pochodzą z akt o sygn. IPN Po 1336/74 – materiały przekazane przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Poznaniu.

dr Paweł Głuszek, Oddziałowe Archiwum IPN w Poznaniu

Dokumenty zostały przekazane do Oddziałowego Archiwum IPN w Poznaniu w ramach projektu [Archiwum Pełne Pamięci](#).

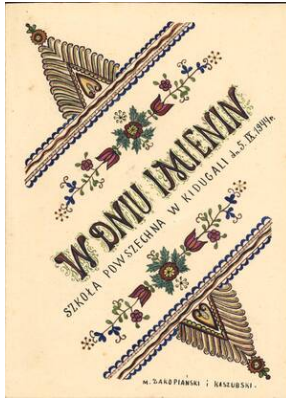

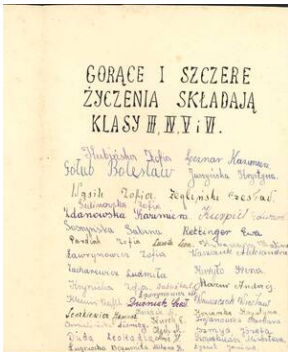
IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74

IPN Po 1336/74